

IMF'S UNDERSØGELSE AF SAMMENHÆNG MELLEM VÆKST OG ULIGHED

IMF har offentliggjort en analyse, der konkluderer, at øget omfordeling og mindre ulighed gavner den økonomiske vækst. Undersøgelsen benytter et datasæt med oplysninger om over 150 lande fra 1960 og frem. Undersøgelsen er i den danske debat blevet brugt som et argument for, at øget ulighed kan skade væksten. Der er tre overordnede grunde til, at det er problematisk at bruge IMF-undersøgelsen på denne måde. For det første gælder resultaterne - ifølge forfatterne selv - ikke for lande med "ekstrem omfordeling". Det drejer sig om lande som Frankrig, Holland, Tyskland, England og Australien (disse lande har alle en mindre omfordeling end Danmark). For det andet lider undersøgelsen af nogle fundamentale problemer, som gør at resultaterne i sig selv er tvivlsomme. For det tredje har reformer, som reducerer incitamentet til beskæftigelse (og dermed uligheden), en negativ effekt på velstanden. Det er således veldokumenteret, at en forhøjelse af marginalsatten reducerer arbejdsindsatsen og dermed velstanden. Ligeledes er det veldokumenteret, at højere kompensationsgrad (f.eks. via højere dagpenge og kontanthjælp) reducerer beskæftigelsen og velstanden. Det er således svært at angive konkrete policy-forslag, der strukturelt øger velstanden, og som samtidig reducerer uligheden.

IMF har offentliggjort en artikel¹, som undersøger sammenhængen mellem ulighed, omfordeling og vækst. Undersøgelsen benytter et datasæt med oplysninger om over 150 lande fra 1960 og frem. Der ses på økonomiske vækstrater i fortløbende 5-årsperioder. For disse perioder undersøges den statistiske sammenhæng (ved regressionsanalyse) mellem vækst, ulighed og omfordeling. Artiklen konkluderer, at der generelt er en positiv sammenhæng mellem lighed, omfordeling og vækst. Jo mere ligeligt et lands indkomster er fordelt, desto større er landets vækst. Den direkte sammenhæng mellem omfordeling og vækst er, ifølge artiklen, tæt på at være neutral, men i det omfang omfordeling fører til mindre ulighed, vil det have en positiv effekt på væksten. Derudover ser artiklen på længden af vækstperioder og konkluderer, at større lighed fører til længere vækstperioder.

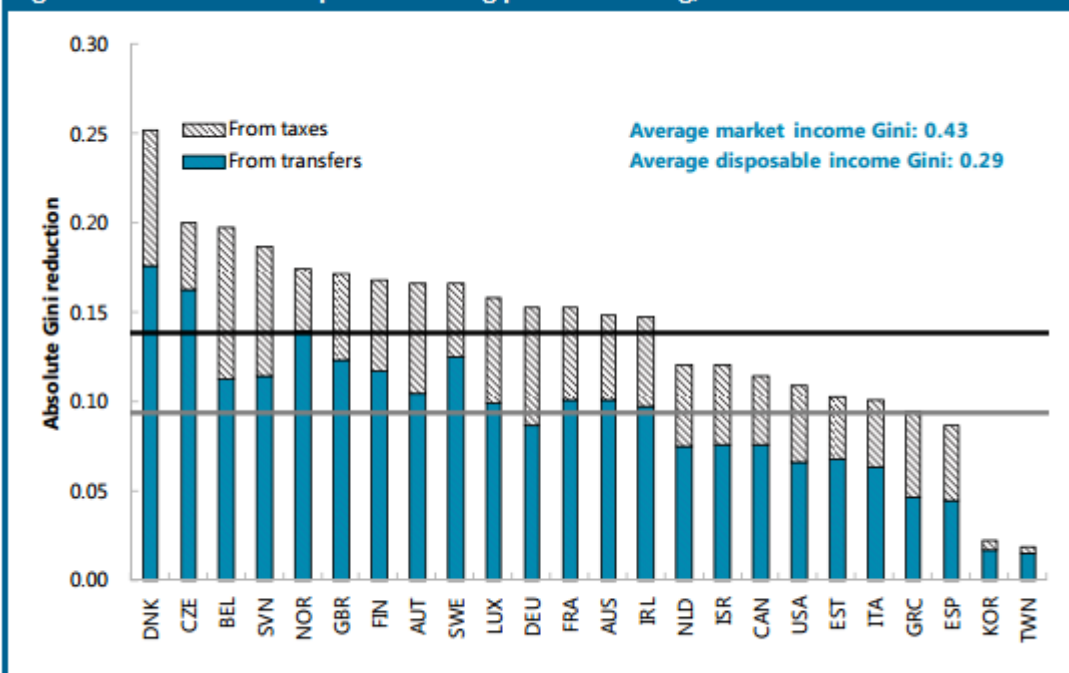
Overordnet resultat gælder ikke for Danmark

Ifølge IMF's undersøgelse gælder resultatet om den positive sammenhæng mellem lighed, omfordeling og vækst ikke for lande med "ekstrem omfordeling" heriblandt, Frankrig, Holland, Tyskland, England og Australien. Disse lande har alle, også ifølge IMF, en mindre omfordeling end Danmark, jf. figur 1 nedenfor.

Figuren viser, at de danske skatter og overførsler reducerer Gini-koefficienten med ca. 25 pct. point, hvilket er ca. 5 pct. point mere end for Tjekkiet, som har den næststørste omfordeling.

¹ Jonathan D. Ostry, Andrew Berg and Charalambos G. Tsangarides: "Redistribution, Inequality and Growth.", IMF Staff Discussion Note, February 2014.

Figur 1. Effekter af finanspolitiske tiltag på omfordeling, mid-2000'erne

Kilde: IMF Policy Paper: 'Fiscal Policy and Income Inequality', 2014

Generelt viser empiriske studier i den videnskabelige litteratur, at sammenhængen mellem Gini-koefficienten og økonomisk vækst ikke er entydig. Dette resultat finder Barro også i et empirisk studie i 2000², ligesom han finder en tendens til, at stigende ulighed er forbundet med lavere vækst i fattige lande. I rige lande er voksende ulighed korreleret med stigende vækst.

Robert Barro om den empiriske sammenhæng mellem ulighed og vækst

"Evidence from a broad panel of countries shows little overall relation between income inequality and rates of growth and investment. For growth, higher inequality tends to retard growth in poor countries and encourage growth in richer places." Robert Barro (2000)

Kilde: Inequality and Growth in a Panel of Countries, Robert Barro, 2000

Undersøgelsens fundamentale problemer

Professor Christian Bjørnskov, Aarhus Universitet, har fremført at IMF-undersøgelsens estimerede positive sammenhæng mellem lighed, omfordeling og vækst er drevet af forskelle mellem regioner (Europa, Afrika, Syd-amerika etc.), som ikke har noget at gøre med sammenhængen mellem vækst og ulighed. Hvis man tager højde for disse regionale forskelligheder, forsvinder den positive sammenhæng mellem vækst og ulighed. Med Professor Bjørnskovs ord: "De bruger det faktum, at regioner og hele

² Robert J. Barro: "Inequality and Growth in a Panel of Countries", Journal of Economic Growth, marts 2000

kontinenter kan have systematisk forskellig vækst til at snyde på den statistiske vægt. Renser man tallene for regionalforskelle, viser det sig, at der absolut ingen ulighedsvirkning er”³.

Som mål for omfordeling benytter undersøgelsen forskellen mellem uligheden i såkaldte ”markedsindkomster” og uligheden i disponibel indkomst (dvs. efter skatter og offentlige overførsler) målt ved Gini-koefficient. Tanken er, at jo større denne forskel er, desto mere udjævner skatter og offentlige overførsler den disponible indkomst. Som den svenske økonom Andreas Bergh påviste i en artikel i European Sociological Review⁴, er dette imidlertid ikke nødvendigvis tilfældet. Problemet er, at offentlige overførsler og skatter ikke bare fører til en forskel mellem fordelingen af markedsindkomster og fordelingen af disponible indkomster, men også påvirker fordelingen af markedsindkomster direkte.

F.eks. medfører dagpengesystemet, at færre personer er beskæftiget. Det skyldes dels, at den økonomiske tilskyndelse til at arbejde er reduceret, og dels at dagpengesystemet øger mindstelønnen. En højere reel mindsteløn betyder, at flere personer ikke er produktive nok til at kunne få et job. Når færre personer arbejder, er der flere personer, som har en markedsindkomst på 0 kr., og fordelingen af markedsindkomster er derfor blevet mere ulige. Når dagpengesystemet påvirker fordelingen af markedsindkomster, kan den samlede omfordelende effekt af dagpengesystemet ikke entydigt måles ved forskellen mellem fordelingen af markedsindkomster og fordelingen af disponible indkomster.

Politiske tiltag der reducerer ulighed i DK tenderer til at svække velstanden

Politiske tiltag i Danmark, som sigter på at reducere uligheden, vil typisk også reducere beskæftigelse og velstand. F.eks. er det veldokumenteret, at en forhøjelse af marginalsatten på arbejde (som reducerer gevinsten ved at øge arbejdstiden) reducerer arbejdsindsatsen og dermed velstanden, men øger ligheden. Ligeledes er det veldokumenteret, at højere kompensationsgrad (f.eks. via højere dagpenge og kontanthjælp) reducerer beskæftigelsen og velstanden, mens uligheden falder. Det er således svært i lande som Danmark at angive konkrete policy-forslag, der strukturelt øger velstanden, og som samtidig reducerer uligheden.

Boks 2: Økonomi- og Indenrigsministeriet om nettokompensationsgrader

”En række studier på såvel danske som udenlandske data bekræfter den positive sammenhæng mellem det økonomiske incitament til at være i beskæftigelse, og om folk rent faktisk er beskæftigede.”, jf. Fordeling og Incitament 2013, Økonomi- og Indenrigsministeriet

Rockwool Fonden foretog i 2006⁵ en analyse, der viste, at det kostede 3 kr. i tabt velstand at omfordele 1 kr. fra de rigeste (gennem højere marginalskat) til de personer,

³ Christian Bjørnskov: ”Valutafonden sjusker med uligheden”, indlæg i Børsen, 12 marts 2014.

⁴ Andreas Bergh: ”On the Counterfactual Problem of Welfare State Research: How Can We Measure Redistribution”, European Sociological Review, Volume 21, Issue 4.

⁵ Rockwool Fonden, november 2006.

der har den laveste indkomst. Det skydes grundlæggende, at den højere marginalskat reducerer arbejdsindsatsen for personer med de højeste indkomster. Endvidere betyder det større rådighedsbeløb for personer på overførselsindkomst (som følge af omfordelingen), at overførselsmodtagerne får mindre tilskyndelse til at arbejde. Det reducerer arbejdsudbuddet, beskæftigelsen og velstanden yderligere.

Ud over effekten på mængden af arbejde er der imidlertid også andre negative konsekvenser af skat på arbejde. Disse har Rockwool Fonden ikke medregnet. For det første medfører højere skat en lavere tilskyndelse til at uddanne sig og på anden måde dygtiggøre sig. Viljen til at påtage sig ansvar på jobbet, for eksempel ledelsesansvar, vil også falde, hvilket igen medfører et tab, fordi mere ansvar medfører højere løn og omvendt. Højere marginalskat medfører også en mindre vilje til at skifte job og til at flytte efter et højere lønnet job i andre dele af landet.

Sammenhæng mellem ulighed og BNP i fattigere lande

Særligt i fattigere lande, som ofte samtidig er mindre velfungerende og mere korrupte, ser man ofte politik-tiltag, der reducerer velstanden og samtidig øger uligheden. I fattigere lande bliver skatteopkrævede midler ikke altid omfordelt til de fattige, men kan tilfalde en rig elite. I lande med korruption (typisk fattigere lande) kan rige virksomhedsejere købe rettigheder, der beskytter dem mod konkurrence. Det øger uligheden og svækker velstanden. I dele af verden omfordeles der fra fattig til rig ved at hæmme landbefolkningens muligheder for at søge bedre aflønning i byerne. Krav om licens for at drive bestemte erhverv kan virke på samme måde. Men også tiltag, der tilsyneladende begunstiger de fattige, kan øge uligheden, fordi regningen havner hos dem, der er endnu fattigere. Effektive minimumslønninger kan øge indkomsten hos dem, der er i job, men øge fattigdommen hos dem, der dermed holdes uden for arbejdsmarkedet.